

Подкрепа на общините от ЕС в сферата на културата

Силвия Димитрова

Municipal Support from the EU in the Field of Culture

Silvia Dimitrova

Abstract

The article examines the notion that culture has considerable support in the EU, both methodical and financial. Therefore, the main conventions, applicable and relevant for European countries, programmes, funds and other initiatives of the Union are reviewed. Significant attention is paid to projects that benefit cultural sphere in 6 bulgarian municipalities – Kavarna, Balchik, Byala, Shabla, Avren and Dolni chiflik. The presented data show that the most used/applicable funds are for regional and urban development, maritime & fisheries policies, as well as cross border cooperation. The funds from the EU in the studied municipalities are used for heritage conservation, infrastructure, diversification of events, accessibility, education of children and youth.

Keywords: culture, EU, support, municipalities

Въведение

Традициите по посока подкрепа на културата в Европейския съюз не са от днес. Като преживяла едни от най-разрушителните събития на 20 век, Европа от дълги години води политика на защита на културата на територията си и не само защита, а активна подкрепа за иновативността и сътрудничеството между различните народи на общата ѝ територия.

Културата лежи в сърцевината на човешкото развитие, което обяснява защо в последните години отново се фокусира вниманието към националните и местни ценности в политиките за него¹. Сферата на културата е една от най-уязвимите в последно време от гледна точка на настъпилата световна криза, както и конфликтите по света. ЕС заедно с ЮНЕСКО са едни от пионерите в областта на опазването и инструментализирането ѝ. Признаването важноста на културното измерение в политиката за развитие е отразено в редица документи на Европейската Комисия [9,10,11], Парламента на Европа и ЮНЕСКО [15,16]. Като хранилище на знания за околната среда, културата осигурява решения, които отговарят на местните особености, както като двигател на развитието, така и като негов желан резултат. Няколко са областите, които доказват важноста ѝ в световен, национален и регионален план:

- Средство за икономическо развитие (културни индустрии, културен туризъм, културна инфраструктура).
- Средство за социално сближаване и стабилност.
- Средство за устойчивост на околната среда.
- Средство за намаляване на бедността [15].

Причините за оказваната подкрепа се дължат, на първо място, на факта, че Европа разполага с много богати културни ресурси, които на практика се оказват неизчерпаеми и по-важното, възобновими. Последното означава, че потенциалът ѝ е неограничен. От друга страна, тя се свързва и с разпространението на знание, заетост, икономическа печалба, межкултурно разбирателство и опазване на местните езици [12]. Значимостта на културата произтича и от възприемането ѝ като съществена област на бизнеса освен възможностите, които предоставя за всестранното развитие на човека [1].

В контекста на регионалното развитие тя се възприема като инструмент, средство, което допринася за обновяването на градовете и населените места, тяхната привлекателност и имидж, предприемачество в региона, иновации, заетост, устойчивост, социално включване

¹ Културата, разбирана като набор от нагласи, вярвания, обичаи, ценности и практики, включително и сектор на определена активност.

и по-добро образование.

Необходимостта от подкрепа за нея е дълго дискутирана и обсъждана тема, както в научните среди, така и извън тях. Членството на България в ЕС предоставя редица възможности, от които могат да се възползват, както гражданите и фирмите, така и общините като самостоятелни единици.

Статията разглежда основните приоритети в културната политика на ЕС (съпоставена с тази на Съвета на Европа) и инструментите за методическа и финансова подкрепа в тази област. Целта е да се представи културната политика на шест български общини – Шабла, Каварна, Балчик, Бяла, Аврен, Долни чифлик и как в тях са се възползвали от фондовете на ЕС за развитие на културата.

Европейската визия за култура - политиката на ЕС и Съвета на Европа

Като член и на двете организации, България има предоставени опции, от които само трябва да се възползва. Методична и финансова подкрепа са предлага за опазване на наследството, интелектуалната собственост, културния туризъм, културните индустрии (особено за кинопроизводство, книгопечатане, съвместни инициативи), аудио- и визуално разпространение. Използваните документи и конвенции за анализ са:

- стратегически документи на Европейския съюз и Съвета на Европа – Европейска културна конвенция, за защита на културни ценности в случай на въоръжен конфликт, програма MEDIA и др.
- проучвания и данни относно приноса на културните индустрии, Творческите градове и Европейските столици на културата.

В табл.1 са представени основните документи на Съвета на Европа, регламентиращи дейностите в сферата на културата. Те поставят основите на методическата подкрепа в сферата, заедно с допълващите конвенции на ЕС и фундаменталните документи на ЮНЕСКО.

Таблица 1. Документи на Съвета на Европа в областта на културата.

Документ	Година на приемане	Съдържание и значение
Европейската културна конвенция [28]	1954	Политика за общи действия, свързани с опазване и насърчаване на развитието на европейската култура, а не само двустранни споразумения между страните.
Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство [29]	1969 Лондон	Археологическото наследство е от съществено значение за познаване на историята на цивилизациите. Моралната отговорност за защитата на европейското археологическо наследство е отговорност преди всичко на пряко засегнатите държави, но е и съвместна загриженост на европейските страни.
Конвенцията за защита на архитектурното наследство [31]	1985 Гранада	Архитектурното наследство включва паметници, сгради и места от изключителен исторически, археологически, художествен, научен, социален и технически интерес.
Европейската конвенция за престъпленията, свързани с културни ценности [30]	1985 Делфи	Слагането на край на престъпления, които засягат наследството, респективно неговата социална и икономическа стойност.
Европейска конвенция за	1992	Потвърждава, че археологическо наследство е от

опазване на археологическото наследство (ревизирана) [32]	Ла Валета	съществено значение за познаване на историята на човечеството. Целта е да се намали риска от влошаване и насърчаване на опазването му
Европейската конвенция за ландшафта - известна също като Конвенцията от Флоренция [27]	2000 Италия	Това е първият международен договор, който се занимава изключително с всички измерения на европейския пейзаж.
Европейска конвенция за защита на аудиовизуалното наследство [22]	2008	Системно съхраняване на аудио-визуални произведения във филмови архиви във време

Всяка една от приетите конвенции предполага изпълнението на определени мерки за насърчаване на културните дейности, улесняване движението и обмена на лица, както и на обекти на културна ценност; забраната и ограничаването на незаконните разкопки; създаване на научен контрол за археологически обекти, очертаване обектите и областите на археологически интерес, създаване на зони за опазване на материалните доказателства; информираност на обществото за необходимостта от защита на културните ценности; опазване на археологическото наследство следва да бъде отразено в градоустройството и териториалното планиране. Отговорността за изпълнението на необходимите действия е солидарна, както за членовете на Съюза, така и за останалите държави.

Насърчаване развитието на националните култури, което от своя страна е принос към общото европейско културно наследство, създаване на пространство за културно взаимодействие и сътрудничество е в основата на подхода на **Съвета на Европа**. Той се определя като по-широк (в сравнение с ЕС) заради интеграцията, пораждана на континента от културната политика.

Подкрепата на културата от страна на Съвета на Европа обхваща следните направления:

- 1) Култура и демокрация: с акцент индикатори, рамка и платформа за цифровизация [23]
- 2) Culture Watch Europe - Обсерватория за наблюдение на културата - предоставяне на онлайн информация чрез съвместен достъп до Съвета на Европа в областта на електронните информационни средства и възможност за бързи консултации между европейските държави с цел да се сравняват постиженията [24].
- 3) Програма за преглед на културната политика (Cultural policy review programme) - Стартирана през 1986 г от Съвета на Европа тя е водещата в областта и оценява културните политики в страните-членки по искане на правителството или министъра на културата за цялостен анализ и съвети, насочени към оптимизиране на политиката [25].
- 4) Политики за подкрепа на филмовата индустрия - Европа има дълга традиция на държавна подкрепа за филмовата индустрия. Създаден е фонд на Съвета на Европа за съвместно производство, разпространение и излъчване на европейски кинематографични произведения - Eurimages.

Други дейности са **Межкултурните градове**: управление и политики за различните общности (Intercultural cities: governance and policies for diverse communities), Многообразието в икономиката и местната интеграция (DELI), Медиите в Европа за приобщаване в многообразието (MEDIANE). Като последните две са съвместни на Съвета и ЕС.

От значение е и **Разширеното частично споразумение за културни маршрути** [26], доколкото се стреми да засили потенциала им за културно сътрудничество, устойчиво териториално развитие и социално сближаване. Към днешна дата, програмата включва 24 културни маршрути. България е член на *The Saint Martin of Tours Route*. Програма, която пряко касае България в европейските инициативи е регионалната програма *Regional*

Programme on Cultural and Natural Heritage in South East Europe (RPSEE).

В продължение ще представим инициативите и на другата основна организация в Европа по отношение на културата **Европейския Съюз** и неговия орган – Европейската комисия (ЕК), с цел да изясним каква е нейната роля в областта на културата. На първо място, тя изработва стратегическата рамка, така наречената **Европейска програма за култура** [34]. Доколкото държавите-членки са отговорни за собствените си политики в сферата на културата, то нейната роля е да се справи с общи предизвикателства, като например ограничения за мобилността на културните професионалисти, бариери за финансиране, както и липсващи умения. Постигнато е съгласие трите й стратегически цели да са: а) насърчаване на културното многообразие и межкултурния диалог; б) насърчаване на културата като творчески двигател в рамките на Лисабонската стратегия за растеж, заетост, иновации и конкурентоспособност; в) поощряване на културата като жизненоважен елемент в международните отношения на Общността [37]. ЕК също така се ангажира да насърчава опазването на културното наследство, както и в подкрепа на приноса на културните и творческите индустрии за подпомагане на растежа и работните места в целия ЕС, в съответствие с принципите на Европейската програма за култура. Тя се ръководи от шест основни **приоритета**:

- насърчаване на културното многообразие, межкултурния диалог, и включване;
- насърчаване и подкрепа на културните и творческите индустрии;
- повишаване на уменията и мобилността;
- насърчаване и защита на културното наследство, както и мобилността на колекциите;
- насърчаване на културата във външните отношения;
- изготвяне на надеждни статистически данни за сектора на културата.

Често се отбелязва, че работните места, генерирани в творческите индустрии могат да доведат по-високи нива на удовлетвореност от работата, създават по-силно чувство на ангажираност към сектора и участие в културния живот [17]. Културата е и отличен проводник за подобряване на отношенията между държавите-членки, както и насърчаване на социалното включване. По този начин Програмата допринася, както за стратегията „Европа 2020 за растеж и работни места“ [35], а така също и да се удовлетворят европейските ангажименти към международни споразумения (например Конвенцията на ООН за култура).

Рамковата програма на ЕК за подкрепа на културата и медиите е „**Творческа Европа**“. Наследник на Програма „Култура“, „МЕДИА Мундус“ и „МЕДИА“, тя разполага с 9% по-голям бюджет от предшествениците си. Целта ѝ е да помага на европейското кино, изкуствата и творческите сектори да създават повече работни места и растеж (в размер на 1,46 млрд. евро) [34]. Като консолидирана рамкова програма в подкрепа на културните и творческите сектори „Творческа Европа“ логично набляга на инициативи в:

а) културния сектор (включително трансграничното сътрудничество, платформи, мрежи, и литературен превод)

Въпреки всички предприети действия (приети конвенции например), все още не може напълно да се каже, че Европа е успяла в защитата на културното наследство от човешки и екологични заплахи. Примери за дейността на Комисията в сектора са: инициативи, като например Европейски столици на културата [36]² или Дни на наследството; политика за международно сътрудничество; консултации със заинтересованите страни и диалог.

Подкрепата на културните и творчески индустрии (КТИ) също се развива бързо, с основни промени в закона за интелектуалната собственост, по-голяма подкрепа чрез държавна помощ, и по-голямо признание за техния потенциален принос към икономиката. Въпреки значителния потенциал на КТИ, който се очаква да бъде допринесе за над 3% от

² Всяка година 2 града биват избрани за Европейски столици на културата. Те честват своята европейска идентичност, укрепят сътрудничеството с творчески организации в съответната страна и в чужбина, подпомагат допълнително местното изкуство [36].

брутния вътрешен продукт и заетостта на ЕС, те остават подценени и непризнати, особено по отношение на способността им за достъп до начален капитал и финансиране.

б) аудиовизуалния сектор - Подкрепа на Европейската комисия с аудиовизуалния сектор е предназначен за увеличаване на нивата на медийна грамотност в цяла Европа, както и подкрепа за цифровото разпространение на аудио-визуални произведения.

в) междусекторно направление - включително на Механизма за гарантиране (Guarantee Facility) и транснационално сътрудничество в политиката.

„Творческа Европа“ се допълва чрез различни действия и инициативи, както и финансиране от други източници на Комисията. Специфичните дейности, предприети наскоро включват: публикуването на **Зелената книга на потенциала на културните и творческите индустрии** [11,38]; работата и докладите на експертните групи.

Финансова подкрепа откриваме и от Структурните фондове на общността. Между 2007 г. и 2013 г., разходите на ЕС за култура в рамките на политиката на сближаване се предвижда да достигнат повече от 6 милиарда евро, което представлява 1,7% от общия бюджет на Структурните фондове [14], но под дела ѝ на икономическа активност. Конкретното разпределение е 3 млрд. за защита и опазване на културното наследство, 2,2 млрд. за развитие на културна инфраструктура и 775 млн. за подкрепа на културни дейности. Тази подкрепа е предназначена, както за общини, така и за творци като бенефициенти. За новия програмен период фондовете, от които могат да се възползват общините са:

- Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР);
- Европейски социален фонд (ЕСФ);
- Кохезионен фонд (КФ);
- Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);
- Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР).

С бюджет от 454 млрд. евро за периода 2014—2020 г. европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) са основният инструмент на ЕС за политиката в областта на инвестициите [33]. Оперативните програми за периода от 1 януари 2014 г. до 31 декември 2020 г., съфинансирани от фондовете са:

- Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“;
- Оперативна програма „Региони в растеж“;
- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“;
- Оперативна програма „Добро управление“;
- Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“;
- Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“;
- Оперативна програма „Околна среда“;
- Програма за морско дело и рибарство 2014-2020;
- Програмата за развитие на селските райони, съфинансирана от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

Като обобщение можем да посочим, че подходите на ЕС и Съвета на Европа към културната политика се различават. Подходът на ЕС към нея е до голяма степен икономически, защото разглежда културата през призмата на продуктите и услугите, които са обект на свободна размяна в съюза. Регламентирането му засяга предимно културната икономика, европейската аудиовизуална индустрия, търговията с културни продукти, като не винаги се отчитат спецификата им, а се приравняват към останалите икономически. Основните насоки и регулации от страна на ЕС са в областта на правото в културата и директивите за неговото хармонизиране. Както бе посочено, има много случаи, където ЕС и Съвета имат общи инициативи. Европейската Комисия използва неговите конвенции за основа на своята работа. Общите пресечни точки се откриват относно наследството, дигитализацията, културното многообразие, културния диалог и културните политики. Финансова помощ може да се търси основно от фондовете на ЕС.

Подкрепа за културната политика в общините от ЕС

Подкрепата на ЕС е разгледана по отношение на културната политика на шест общини в България – Шабла, Каварна, Бяла, Балчик, Аврен и Долни чифлик в периода 2010-2015 г.

Основните приоритети за работа на общинските администрации в тях са в посока подобряване качеството на живот на гражданите. Като основни задачи пред тях стоят:

- затвърждаване на местната идентичност;
- осигуряването на богат и разнообразен културен календар;
- преодоляване на сезонността – стремеж да се избегне единствено летния сезон, определящ туристическия поток в общините;
- опазването, социализацията на културното наследство;
- обновяването на съществуващата и изграждането на нова културна инфраструктура;
- подобряване достъпността (във физически и ценови аспект) на културните дейности;
- работата с деца и самодейно изкуство.

Най-богати на културни ресурси са общините Каварна и Балчик, а най-бедна (от гледна точка наличието на културни ценности от национално и местно значение) е Долни чифлик. В културните календари на изследваните общини преобладават мероприятия с местно значение, които отбелязват народни празници, традиции на региона, по-малко са тези с национално и международно значение (изключение правят Балчик и Каварна).

Най-разпространени от културната инфраструктура са читалищата, специфичният феномен за България, в които се развиват, както самодейност, така и професионална творческа дейност. Особено внимание се обръща на работата с деца и юноши, които да осигурят приемствеността в традициите и обичаите на региона (с. Голица, Аврен, Долни чифлик). Застъпени са и проявите на гостуващи театрални постановки, концерти, изложби, за които читалищата се явяват сцена за представяне пред публиката.

Въз основа на плановете за развитие на съответните общини [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8] можем да направим извода, че приоритетите в областта на културата са основно свързани с нейното опазване, консервация, валоризиране и социализация. В посочените документи се вижда, че тя се разглежда като допълваща туризма и неговото развитие. За всички общини е свързана с привличането на повече туристи и удължаване на туристическия сезон.

Фокусът върху културата е като притегателен център за туризъм, търговия на дребно и други свързани с него дейности (в по-голямата си част към потреблението). Ползите, които се търсят от нея са насочени предимно в търсенето на икономически растеж, а не за цялостно развитие (икономическо и социално). За повечето от общините все пак този процес се разглежда в двата си основни аспекта – икономически растеж и развитие на човешкия капитал. Културата присъства и по двете линии в стратегическите документи на разглежданите общини, макар и в различна степен. За някои от тях тя е основно притегателен ресурс за туристи, за други е посока, в която да търпи развитие населението и предлаганите услуги за него с цел подобряване качеството на живот, а за трети е основно занимание и фокус във връзка с децата и младежите на региона.

Заявените цели за насърчаване на предприемачеството в сферата на културата, създаване на партньорства между общинската власт, културните институции, неправителствения сектор и бизнеса за насърчаване на художественото творчество са все още далеч от реално изпълнение (на фона на тези за туризма). Изключваме Каварна и Балчик, където вече има натрупан опит в тази сфера и местната администрация може да се счита за модел в областта. Трябва да се обърне внимание и към творческата страна на културата и то не само по отношение на местните жители, но и за посетителите.

Богатството (наситеността и разнообразието) на културния календар се дължи в частност и на бюджета, с който разполагат общините. По-богатите общини, с повече акумулирани средства, имат по-наситен и разнообразен календар. Имаме предвид не само общинските средства, но и други – основно по проекти. Това зависи от капацитета на човешките ресурси в съответната община.

СЕРИЯ "ИКОНОМИЧЕСКИ НАУКИ"

Средствата на общините за култура се акумулират от следните източници:

- Национални, в т.ч. средства от републикански бюджет, общински бюджет и от търговски дружества с държавно или общинско участие;
- средства от ЕС по оперативните програми, „Творческа Европа“ и др.;
- привлечени средства от кредитни институции и инвестиционни фондове.

Реализираните проекти (или в процес на изпълнение) в изследваните общини [18,19, 20, 21, 39, 40] са представени в табл.2.

Таблица 2. Проекти в общините, подпомогнати от ЕС.

Оперативна програма/фонд на ЕС	Община	Проект
„Програма за развитие на селските райони“ 2014-2020 Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)	Балчик	„Водено от общностите местно развитие“
	Шабла	„Създаване на екологично и културно-туристически продукт - „Селищна могила на Големия остров – с.Дуранкулак“
	Аврен	„Създаване на Местна инициативна група Аврен-Белослав“
Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013	Балчик	„Пъстрото лице на Добруджа“ „Балчик – сцена на изкуствата“ „Подобряване на туристическите атракции и свързаните с тях инфраструктури на територията на Община Балчик“
	Аврен	„От 19 до 21 век – Традициите са живи...“ „Подобряване на културната инфраструктура на община Аврен чрез ремонт и оборудване на читалища на територията на общината“ „Регионален туристически продукт „Различното преживяване – качество, полза и стойност“
	Каварна	„Пъстрото лице на Добруджа“ (съвместен проект на община Добрич, Каварна, Балчик и Добричка) „Яйлата – античната врата на Добруджа“
	Долни чифлик	„Иновативен маркетингов подход за развитие на регионален туристически продукт ” (съвместно с Несебър и Бяла)
	Бяла	„Иновативен маркетингов подход за развитие на регионален туристически продукт ” „Консервация, реставрация, експониране и социализация на антично селище и късноантична крепост на нос „Св. Атанас“ и превръщането им във водеща туристическа атракция на територията на община Бяла, Варненска област“
Оперативна програма за развитие на човешките ресурси	Каварна	„Интеграция на децата и младежта образованието и обществото чрез изкуство и спорт“
Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“	Шабла	„Благоустрояване и подобряване на инфраструктурата на терен в полза на малка рибарска общност и развитието на туризма в

		с.Тюленово, община Шабла“
	Бяла	„опазване и съхраняване на риболовните традиции и културно наследство чрез развитие на туристически атракции, пряко свързани с рибарството“ „Бяла – красива, динамична, успешна туристическа дестинация“
	Каварна	„Повишаване на привлекателността ба територията на рибарската област чрез ремонт и реконструкция на съществуващ покрив на Народно читалище „Съгласие“ гр. Каварна“ „Подкрепа за подобряване на услуги, свързани с туризма на територията на Община Каварна”
Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007 – 2013 (Програма за енергийна ефективност)	Аврен	„Ремонт, обновяване, оборудване и прилагане на мерки за енергийна ефективност в 4 читалища в община Аврен“
Програма за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 Европейски фонд за регионално развитие	Балчик	„Черноморски велосипед – диверсифициране на туристическите услуги в трансграничния регион Констанца-Балчик чрез велосипеди BS4”
	Каварна	„Подводно археологическо наследство в западната част на Черноморския шелф“ (HERAS)
Съвместна оперативна програма „Черноморски басейн“ 2007-2013	Всички общини	„Дунавско и Черноморско сътрудничество на Европейската и Азиатската икономика – стъпка към съществен растеж на Черноморския регион (DABS)”

Във всички общини на изследването са изпълнени дейности по проект „Глобални библиотеки“ на българското правителство, провокиран от ЕС, където сферата на културата е пряк бенефициент. За посочените по-горе проекти, културната сфера освен пряк е и косвен бенефициент със усвоени средства в размер на 21 933 244,75 лв. Впечатление прави фактът, че средства се усвояват по редица програми и структурни фондове на ЕС, но най-използваните в региона са ОП „Развитие на селските райони“, „Регионално развитие“ и „Рибарство“.

Обхватът за приложение на средствата е широк – от обновяване на инфраструктура до създаване на нови събития изобщо. В по-голямата си част наблюдаваме повторение на мерките, използвани от общинските власти за усвояване на средства от ЕС, но това е разбираемо. Тези общини са малки, с определени културни, човешки, административни и финансови ресурси. Най-много проекти обаче са изпълнени във водещите общини Каварна и Балчик. Можем да обобщим, че **основните направления**, по които са използвани средства за културната област са:

- Ремонт, обновяване на съществуваща инфраструктура – читалища, музеи, галерии;
- Изграждане на нова културна инфраструктура – сцени, музеи;
- Използване потенциала на културното наследство- разширяване на знанията на гражданите и приобщаването им към ценностите и постиженията на науката, културата,

създаване на условия за развитие на местния бизнес, вкл. за развитие на местните общности и общините като цяло;

- Опазване на местната идентичност- да бъдат съхранени и опазени традициите в региона; осигуряване на приемственост сред поколенията;
- Опазване и популяризиране на културното наследство –закрила на деца с изяви дарби; подкрепа на самодейни състави; чрез привличане на туристически потоци;
- Разнообразяване на културния календар – създаване на нови събития с цел развитие и обогатяване на културния живот на общините; развитие на събитийния и фестивален туризъм;
- Повишаване на привлекателността на териториите;
- Преодоляване на сезонността на културния календар;
- Достъпност и участие за по-широк кръг ползватели на културни услуги и събития;
- Разпространение на изкуството.

Изводите, които бихме могли да направим за Балчик, са свързани с търсенето на нетрадиционни места за културни прояви, напр. сцена на изкуствата, за осигуряване на достъп от различни маргинални групи, усилия за консервация и експониране, обновяване на културната инфраструктура. За някои от проектите целевите групи, които са обхванати, са български и чуждестранни посетители, гражданите на Балчик и региона, служители от общинска администрация и културните институти на територията на Община Балчик и извън нея. Забелязва се желанието и търсенето на начини за интегриране на природа и култура. От общината са депозирани нови два проекта с преки бенефициенти "Късноантична и средновековна крепост" в квартал "Хоризонт", КИЦ „Мелницата" и крайбрежната алея". По третия проект, разработен съвместно с община Мангалия, Румъния, ще бъдат изработени по 10 3D филма, представящи културното и историческото им наследство.

Водещото при Каварна отново е туризмът, като реставрирането на наследството се използва основно за туристически атракции.

В Бяла, Долни чифлик и Аврен се търсят резултати, свързани с възможността посетителите и местните да могат да опитат традиционни местни специалитети в малки ресторанчета на брега на морето и да се настанят в съвременни хотели и комплекси, предлагащи лукс и удобства. Създават се и се развиват нови форми на културни прояви, включително и неконвенционални, както и условия за достъп до културата на граждани от различни социални и етнически групи. Те от своя страна ще спомогнат за включването им в културните процеси. Освен това в Бяла имаме отново съвместяване на традиционен поминък с търсене на пътища за развитие – рибарство и култура. Но най-големи усилия се полагат в областта на археологията.

Можем да посочим, че изследваните 6 общини се намират все още на етап, където по отношение на културата аудиторията е разширена, но има бариери и филтриране пред производителите, тоест са на етап Култура 2.0 [13]. Предприемаческият и производствен капацитет в областта не е разгърнат достатъчно. Видно е, че не могат да отговорят като ресурс на Култура 3.0. Но за малките общини това е решението – използване възможностите на туризма. В такъв случай, след като не могат да отговорят на всички условия за пълноценното използване на културата за развитие (Култура 3.0), е необходимо да се фокусират само върху отделен неин елемент и да го разработят до съвършенство, тоест да развият в пълния му потенциал. Подобни действия ще им помогнат да се възползват в по-широка степен от възможностите, които предлага ЕС като методическа и финансова подкрепа.

Достъпът до Структурните фондове зависи от приоритетите на Оперативните програми и наличната информация. Пречките пред използването им за разгръщането на потенциала на културата са липса на препратки към културата в самата политика, изискването за съфинансиране, административни процедури, липса на прозрачност и условия за успех. Те произтичат от ограничения обхват на дейностите, отбелязани в официални

документи и разпоредби (за стария програмен период), от една страна, и факта, че в по-голямата си част организациите в сферата на културата са малки и много малки (частни и публични), които разчитат на малки бюджети и са с ограничен административен капацитет. За общините те се трансформират като проблеми с ликвидността и получаването на заеми от банките. За да се улесни достъпът до средства отговорните европейски институции следва 1) да включат не-технологичната иновация, 2) въведат нов тематичен приоритет за опазване и представяне на културни ресурси, в това число наследство, изкуство и културни и творчески сектори/професионалисти.

А самите общини следва да са по-изобретателни и да излязат извън обвързването на културните инвестиции с наследството и туризма и да изследват нейния потенциал в други направления – иновации, зелена икономика. Следва да обърнат внимание и на малките предприятия и културното предприемачество, ефектите на разпространение, които притежава културата, защото ако успеят да излязат извън тези рамки, то тези техни действия ще имат и ливъридж ефект по отношение на допълнителни публични и частни фондове. Такова поведение от своя страна обаче изисква самите те да са убедени в ползите ѝ, да не я възприемат само като съпътстваща туризма в региона. Отговорни са да осигурят по-добра синергия от публичните политики и тяхното ефективно управление. Следва да осъзнават факта, че колкото повече са креативните хора на едно място, толкова е по-голям неговия икономически доход, включително и че без социална конвергенция не може да има и икономическа такава. Инвестициите в сферата водят и до диверсифициране на местната икономика и подкрепа на младите хора. Местните власти трябва много внимателно да „обработват“ този ресурс, за се извлече максимума на възможностите му.

Заклучение

Подходът към културата в настоящата КП на ЕС от гледна точка използването на средства по оперативните програми и фондове на общността е основно свързан с туризма, обновяване и строеж на инфраструктура, предлагане на културни услуги, опазване и развитие на културни ресурси и наследство. Неизползван остава потенциалът ѝ като източник на не-технологични или социални иновации, градско обновяване или „зелена“ икономика. Разгледаните български общини не правят изключение. Усвоените и използвани средства в тях са също за опазване на наследството, обновяване на инфраструктурата и подобряване на средата и предлаганите туристически услуги.

В новия програмен период възможностите за подкрепа от ЕС за общините в България се увеличават. Програмата за регионално развитие за периода 2014–2020 г. „Региони в растеж 2014-2020“ ще продължи да подкрепя проекти, свързани с културата, културните и творческите индустрии и културното наследство, които безспорно допринасят за местното и регионално развитие. Политиката на ЕС за развитие на селските райони с бюджет от 100 млрд. евро за периода 2014 — 2020 г. също ще продължи да бъде основен източник за подкрепа на общините в България. Проекти за засилване на сътрудничеството с партньори от други държави в областите на културата, туризма и регионалното развитие ще подпомагат с финансиране по Програмите за териториално сътрудничество.

Използвана литература

1. Филипов, Д. Културата и развитието. София, 2005.
2. Общински план за развитие, община Бяла, 2014-2020.
3. Общински план за развитие Долни чифлик 2007-2013 г.
4. Общински план за развитие на Община Каварна 2007-2013.
5. Общински план за развитие на Община Каварна 2014-2020.
6. План за развитие на община Шабла 2014-2020.
7. План за развитие на община Балчик 2014-2020.

8. Програма за управлението на община Аврен за периода 2011-2015 г.
9. Communication on a European agenda for culture in a globalizing world. COM, Brussels, 2007.
10. European Commission. Communication: Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth COM 2020. Brussels, 2010.
11. Green Paper on Unlocking the potential of cultural and creative industries COM 183. Brussels, 2010.
12. Ministry of foreign affairs. Culture and development. Strategy and guidelines. Denmark, 2002.
13. Sacco, PL. Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming. Produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries, April 2011.
14. Study on the Contribution of Culture to Local and Regional Development - Evidence from the Structural Funds. Final Report, September 2010 <www.cses.co.uk>.
15. UNESCO. The power of culture for development. 2010. <<http://en.unesco.org/>>
16. UNESCO. Seven connected dimensions. 2011. <<http://en.unesco.org/>>
17. Van der Pol, H. Key role of cultural and creative industries in the economy. UNESCO Institute for Statistics, Canada, 2010 <<http://en.unesco.org/>>.
18. <http://www.avren.bg> посетен на 20.10.2016
19. <http://www.balchik.bg> посетен на 20.10.2016
20. <http://www.byala.org> посетен на 20.10.2016
21. <http://dolni-chiflik.acstre.com/> посетен на 20.10.2016
22. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/183> 22.10.2016
23. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/digitisation/default_en.asp 22.10.2016
24. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/CWE/default_en.asp 22.10.2016
25. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Reviews/default_en.asp 21.10.2016
26. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Routes/default_en.asp 21.10.2016
27. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp 20.10.2016
28. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/018.htm> посетен на 15.08.2014
29. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/066.htm> посетен на 15.08.2014
30. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/119.htm> посетен на 22.08.2014
31. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/121.htm> посетен на 22.08.2014
32. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/143.htm> посетен на 24.08.2014
33. http://ec.europa.eu/contracts_grants/funds_bg.htm посетен на 21.10.2016
34. http://ec.europa.eu/culture/policy/index_en.htm посетен на 20.10.2016
35. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm посетен на 21.10.2016
36. https://europa.eu/european-union/topics/culture_bg 19.10.2016
37. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007G1129\(01\)&from=BG](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007G1129(01)&from=BG)
38. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0183&from=BG>
39. <http://www.kavarna.bg> посетен на 18.10.2016
40. <http://www.shabla.info/index.php?do=62> посетен на 18.10.2016

За контакти

ас. д-р Силвия Димитрова

Икономически университет – Варна

катедра „Управление и администрация“

silvia_dimitrova@ue-varna.bg